

Okul Öncesi Eğitimde ‘Motor Gelişimi Destekleyen Etkinliklere İlişkin Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği’nin Geliştirilmesi

Perihan Civelek, Gülden Uyanık

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Marmara Üniversitesi

Problem Durumu

Eğitim belirli amaçlara ulaşmak ve belirli işlevleri gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan planlı faaliyetleri kapsamaktadır (Şişman, 2007: 19). Sahip olduğu dinamikler bakımından eğitim, tüm toplumu kuşatan önemli bir misyonu temsil etmektedir (Doğan, 2014: 39). Eğitimin temel amacı ise bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve anlayışları kazanmalarını sağlamak, kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olmak ve bu sayede bireyleri yetiştirmektir (Güneş, 2014: 4). Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde ise eğitimin en temel unsurlarından birini oluşturan öğretmenler oldukça önemli bir rol oynamaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda öğretmenlik; “devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir.” şeklinde tanımlanmaktadır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). Öğretmenler öğrencilerin eğitimi ve öğretiminde en etkin kişilerdir. Günümüzde öğretmenlik sadece bilgi vermenin ötesinde düşünsel tutumları, duygusal tepkileri ve çeşitli alışkanlıkları ile de öğrencilerine model olan ve gelişiminde etkili olan kişiler olarak algılanmaktadır (Oktay, 2015: 278). Öğretmenlik için bireylerin bazı özel bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Genel kültür, konu alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi şeklinde ele alınan bu bilgi ve beceriler ise öz-yeterlik kavramıyla ilişkilidir (Yeşilyurt, 2013: 89). Genel olarak öz-yeterlik kişinin bireysel yeterliklerine ve potansiyeline olan inancıdır (Sakız, 2013: 187). Bandura’ ya göre kişinin kendi yeteneklerini doğru değerlendirmesi önemlidir. Çünkü öz-yeterlik algısı bireylerin ne kadar çaba harcayacağını ve engeller ya da olumsuz deneyimler karşısında ise nasıl davranacaklarını belirlemektedir (Bandura, 1982: 123). Bu kapsamda öz-yeterlik bireyin karşılaştığı olaylar karşısında kendine duyduğu inanç ve kendi hakkındaki yargısını içermektedir (Senemoğlu, 2015: 234). Öğretmenlerin mesleklerine ilişkin yeterliklerini yerine getirmelerinde iyi bir eğitim almalarının yanında, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği görev ve sorumlulukları yerine getirebileceklerine olan inançları da oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Ay, 2007: 1). Öğretmen öz-yeterlik algısı olarak da adlandırılan bu durum, öğretmenlerin kendi yeterliklerine ilişkin yargılarını oluşturmaktadır (Güvenç, 2011: 102). Öz-yeterlik algısı öğretmenlerin mesleklerini başarılı bir şekilde yerine getirmelerinde önemli bir etkidir. Çünkü bireylerin kendi yeteneklerine ilişkin inançları, aynı zamanda neleri yapabileceklerini de belirlemelerini sağlamaktadır (Kurt, 2012: 196-198). Bu kapsamda çalışmada motor gelişimi destekleyen etkinliklere ilişkin öğretmen öz-yeterliklerinin incelenmesi amacıyla bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçek, okul öncesi öğretmenlerinin motor gelişimi destekleyen etkinlik süreçlerinde planlama, uygulama, değerlendirme boyutları ile mesleki öz-yeterliklerini kapsamaktadır. Yurt içinde yapılan çalışmalara bakıldığında okul öncesi öğretmenlerinin motor gelişimi destekleyen etkinliklere ilişkin öz-yeterliklerini inceleyen bir ölçeğin bulunmadığı görülmektedir. Bu kapsamda ölçeğin alan yazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Okul öncesi öğretmenlerinin motor gelişimi destekleyen etkinliklere ilişkin öz-yeterliklerinin incelenmesi amacıyla bir ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. ‘Motor Gelişimi Destekleyen Etkinliklere İlişkin Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği’; “planlamaya ve uygulamaya ilişkin öz-yeterlikler”, “değerlendirmeye ilişkin öz-yeterlikler” ve “mesleki öz-yeterlikler” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek okul öncesi öğretmenlerinin motor gelişimi destekleyen etkinlik süreçlerinde planlamaya, uygulamaya, değerlendirmeye ilişkin öz-yeterlikleri ile mesleki öz-yeterliklerini incelemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde öncelikle ilgili alan yazın taraması yapılarak 72 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. 72 maddelik form on iki uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra geçerlik-güvenirlik çalışmaları kapsamında 361 okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır. Ölçeğin geçerliği; kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği ile test edilmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliği doğrultusunda on iki uzman görüşü alınmış ve kapsam geçerliği oranı ile kapsam geçerliği indeksi hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için açılımlı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Benzer yapıyı ölçek bir ölçek ile ise ölçüt geçerliliği test edilmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizleri kapsamında Cronbach Alpha hesaplaması, test-tekrar test karşılaştırması, ölçek ve alt boyutlar arasındaki ilişki analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçek üç yapıdan oluşan 27 maddeye dönüşmüştür. 27 maddeden oluşan ölçek beşli likert tiptedir. Bu kapsamda ölçeğin “planlamaya ve uygulamaya ilişkin öz-yeterlikler” alt boyutu 14 maddeden; “değerlendirmeye ilişkin öz-yeterlikler” alt boyutu 5 maddeden ve “mesleki öz-yeterlikler” alt boyutu ise 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 27, en yüksek puan ise 135’tir.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Kapsam geçerliği sonuçlarına bakıldığında ölçeğin tüm maddelerinin KGO oranları 0.56' dan büyük bulunmuştur. Ölçeğin KGİ değeri ise 0.903' tür. Kapsam geçerliği sonucunda ilk başta oluşturulan 72 maddelik form 361 okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği kapsamında açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA sonucunda “planlamaya ve uygulamaya ilişkin öz-yeterlikler”, “değerlendirmeye ilişkin öz-yeterlikler” ve “mesleki öz-yeterlikler” olmak üzere 27 maddeli ve üç faktörlü bir yapı oluşmuştur. Bu yapı ise DFA ile doğrulanmıştır. DFA sonucunda elde edilen sonuçlara göre χ^2 /df oranı 1.66 olarak bulunmuştur. DFA kapsamında hesaplanan diğer uyum indeksleri ise GFI= .90, TLI= .94, IFI= .95, CFI= .95, RMSEA= .043, SRMR= .052 dir. Ölçüt geçerliliği kapsamında yapılan analizler sonucunda iki ölçek arasında pozitif yönde anlamlı derecede bir ilişki bulunduğu gözlemlenmiştir. Güvenirlik analizleri incelendiğinde ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenirliliği .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test için uygulanan ICC değeri ise .77 dir. Ölçek ve alt boyutlar arasındaki korelasyon analizi sonucunda ölçek ile alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yapılan analizlere göre ölçeğin okul öncesi öğretmenlerinin motor gelişim etkinliklerine ilişkin öz-yeterliklerini belirlemede kullanılabilecek yapıda, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öz-yeterlik, öğretmen öz-yeterlik algısı, okul öncesi öğretmenleri, ölçek geliştirme

Kaynakça

- Ay, B. (2007). Öğretmenlerin Öz-Yeterlikleri ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bandura, A. (1982). Self-Efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37(2), 122–147.
- Doğan, S. (2015). Eğitimin İşlevleri. C.T. Uğurlu (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (s. 39-53). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Güneş, F. (2014). Eğitimde Temel Kavramlar ve Çağdaş Yönelimler. F. Güneş (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (4-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Güvenç, H. (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Özerklik Destekleri ve Mesleki Özyeterlik Algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 99-116.
- Kurt, T. (2012). Öğretmenlerin Öz Yeterlik ve Kolektif Yeterlik Algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 195-227.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 24 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 14574). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>
- Oktay, A. (Ed.) (2015). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sakız, G. (2013). Başarıda Anahtar Kelime: Öz-Yeterlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 185-209.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim-Kuramdan Uygulamaya* (24. Basım). Ankara: Yargı Yayınları.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yeşilyurt, E. (2013). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (45), 88-104.